

ΜΑΛΑΤΕΣΤΑ

Τὰ χεῖλια τους ἀθέλητα ἐνώσανε,
 χέρια μὲ χέρια κρατημένοι·
 στερνὸ τὸ πρῶτο φίλημα ποὺ δώσανε
 μὲ τὴν ψυχὴ στὰ χεῖλη ἀνεβασμένη.
 Καὶ τὸ βιβλίον γλίστρησε ἀφ' τὰ γόνα τους
 καὶ κλειστὴ χάμω τῆς ζωῆς των τὸ βιβλίον.
 Τὰ κακοκέφαλα παιδιὰ, ποὺ μόνον τους
 πιστέφθηκαν νὰ μείνουνε τὰ δύο!

ΚΩΣΤΑΣ ΓΑΖΙΑΣ

Ο ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ

2.—

Αὐστηροὶ φρουροὶ τῆς Ὁμορφιάς, ποὺ περιμένει νὰ
 πλαστεῖ, στὸ βάθος τῆς σκηνῆς κοντὰ στὸ γιοφύρι στέκον-
 ται οἱ Μαστόροι. Ὅταν ὁ Πρωτομάστορας τοὺς ἀφίνει καὶ
 σιμῶνει τὴ Σμαράγδα καὶ προαισθάνονται ἂν καὶ πολὺ ἀδύ-
 ριστα ἀκόμη, χωρὶς νὰ ξέρουν τὴν ἀγάπην ποὺ τὸν ἀδυνα-
 τίζει μεγαλόπρεπο στὴν ἐπίπληξιν καὶ στὸ παράπονόν τους
 τὸν φωνάζουν: «Πρωτομάστορα, Πρωτομάστορα». Κ' οἱ
 ταπεινοί, ταπεινὰ τὸν δέχονται μὲ τὸ μῖσος τους: «Χαμή-
 λωσε τὰ φτερά σου καὶ θυμίσου. Τρεῖς φορές ὡς τώρα
 γκρεμίστηκε τὸ γιοφύρι». Νομίζουν πῶς ξέρουν τὴ μεγάλην
 τὴ Σοφίαν ποὺ ὁ Σοφὸς σάν αἶνιγμα τὴν ἀγναντεύει καὶ μὲ
 τ' ὄνομά της θέλουν ὁρμέ: νὰ ἐμποδίσουν καὶ λόγια πομ-
 πῶδιν μὲ πεποιθήσιν φωνάζουν: «Ὁ Θεὸς ἐλεύτερο, χωρὶς
 γεφύρι, ἔκανε τὸ γέρο ποταμὸ μας. Παιὸς, εἶσαι σύ, κ' ἀπὸ
 ποὺ ἔρχεσαι καὶ τολμᾷς νὰ τὸν σκαλώσεις; Ἀκίντυνα ἀ-
 κόμα δὲν ἀναποδογύρισε κανένας τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ».
 Πιστεύουν πῶς οἱ Νόμοι τοῦ Θεοῦ εἶναι κείνο ποὺ οἱ πα-
 τέρες τους τοὺς ἀφῆσαν καὶ ποὺ ἀγγιχτο πρέπει νὰ μείνουν.
 Καὶ βέβαια ἀκίντυνη δὲν εἶναι ἡ πάλιν ἐνάντια στὴν Ἠρό-
 λην, πολὺ πληγωμένος μόνον, καταραμένος ἀπὸ τοὺς πολ-
 λούς, θὰ νικήσῃ ὁ Εἰδωλοθραύστης, θὰ ὑψώσῃ τοὺς νέους
 Νόμους· τί σημαίνει ἂ μὲ τὸ χρόνον κ' αὐτοὶ συνήθεια ποὺ
 αἰλυσσοδένει θὰ γείνουν ὡς πον νῆρθε ἄλλος Νέος τολμη-
 ρὸς νὰ τοὺς συντρίψῃ; Ἡ Στιγμὴ εἶναι ὥραία. — Μ' αὐ-
 τοθαμασμὸ τὸν ἔπαινον τους νομίζουν πῶς λένε οἱ Θεριστά-
 δες—τὴν Κατάρτα στὸν ἑαυτὸ τους. «Μᾶς ἔμαθε ἡ Ζωὴ νὰ
 χαμηλώνομε τὸ μέτωπο καὶ νὰ σταυρώνομε τὰ χέρια καὶ νὰ
 σκύφωμε». Ταπεινὰ κ' ὑπομονητικά. Σ' ἀντίθεσιν χτυπητὴ
 θὰ θέλαμε ἐδῶ κάποιο γέλοιο θριαμβευτικὰ εἰρηνικὸ τῶν
 Μαστόρων, ὅμως δὲν τ' ἀκούμε κ' ἐξακολουθοῦν οἱ Δούλοι
 πρὸ ἀπειλιτικοὶ καὶ ξαγριεμένοι καθὼς τοὺς χτυπᾶνε οἱ Ἀ-
 λήθειες τοῦ Πρωτομάστορα. Τὰ λόγια πάντα σκανταλίζουν
 μὲ τὴν Ἀλήθειαν ποὺ κλείνουν μέσα τους, ὅμως μονάχα
 αὐτὴ ἡ Ἀλήθεια νικήτρια θὰ ζήσει. Πόσο δυνατὰ ζωντανὸ
 τὸ δράμα! Τὸ μῖσος τώρα σκότωσε κάθε συμφέρον καὶ κάθε
 φόβον. Ἐγκάρδια θέλουν νὰ γκρεμιστεῖ τὸ γιοφύρι, δι-
 ψοῦν γιὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Πρωτομάστορα. Καὶ μὲ τὸ
 δρεπάνι τους χύνονται οἱ ἴδιοι νὰ τὸν χτυπήσουν. Οἱ Μα-
 στόροι τρέχουνε. Χλασθή.

Ὅμως ἔρχεται ὁ Ἀρχοντας. Προστὰ του οἱ γυναῖκες
 καὶ οἱ ἄντρες σκύβουν μὲ φόβον καὶ μὲ σεβασμὸ. Δὲ νιώ-
 θουν Ἐκείνον ποὺ μόνος, μὲ τὴν ἀξίαν του ὑψώνεται Ρήγας

μὰ πάντα δουλόπρεποι προσκυνοῦν τὸν Ἀρχοντα ποὺ ἀπὸ
 παιδιὰ σὺν ἀμετάκλητο ἱερέει τοὺς ἔχει ἐπιβληθεῖ. Δὲ
 σκέπτονται νὰ συζητήσουν· μιά πεποιθήσιν ὅτι εἶναι ἀδύ-
 νατο νὰ μὴ θέλει τὸ καλὸ τους, νὰ μὴ εἶναι Καλός, σ'
 Αὐτὸν τοὺς δίνει. Καὶ τὸν λιβανίζουν. Δὲν ἔχουν τὴν εἰλι-
 κρῖναι προστὰ του τὰ πάθια τους νὰ δεῖξουν· εἶναι ἔτοι-
 μοι νὰ χορεύουν καὶ νὰ γλεντήσουν ἀφοῦ τὸ θέλει Ἐκεῖ-
 νος· τιποτένιοι καὶ σκλάβοι κολακευτικά ὑμνοῦνε τὴν Ἀρ-
 χή: «Τιμὴ καὶ δόξα σὲ σένα Ἀφέντη, ποὺ γιοφύρωσες τὸν
 ἄγριο ποταμὸ. Τ' ὄνομά σου θὰ τὸ σκαλίσουμε ἀπάνω στὰ
 πελέκια του γιὰ νὰ τὸ θεωροῦνε κ' οἰώνια νὰ τὸ βλογοῦνε
 οἱ μελλούμενες γενιές». Μόνον οἱ Μαστόροι ἀνίσχυοι, ἀπεί-
 λισμένοι κ' ἀπειλητικοὶ ἐπαναστατοῦν σάν ἀκούν πῶς ὁ
 Πρωτομάστορας τώρα θέλει νὰ παρατήσῃ τὸ θριαμβευτικὸ
 του διάβα γιὰ νὰ κλειστεῖ σὲ σπίτι. Ἴσως ὅμως νὰ μὴ
 εἶναι ἀκόμα ἀρκετὰ χτυπητὰ ζωγραφισμένοι· κατὰ πολὺ ἐν-
 τόμυχον καὶ σύγχρονον πολὺ πλατὺ τοὺς λείπει. Καὶ τὸ Μυ-
 στήριον ὁλοένα πυκνώνεται. Οἱ χοροὶ σὲ διέθεσιν ἀλλοιωτι-
 κῇ, ὅμως πολὺ τραγικῇ ἐνῶ ἀκούονται δυνατὲς οἱ βροντῆς
 ἴδια φρίττουν ἀναμένοντας τὴ Μάννα. Γύρω τῆς στεινώνον-
 ται τρεμουλιαστὲς ὅλες οἱ Ἐλπίδες· τὴν πιστεύουν ὁλόβραθα
 ὅπως πάντα πιστεύει ἡ λαϊκὴ ψυχὴ τοὺς θρόνους χωρὶς
 ποτὲ νὰ ξέρει γιὰ τὴν ἐσώτερην Ἀλήθειαν τους. Κι' ἀκούνε
 γιὰ τὴ μεγάλη τὴ Θυσίαν. Πάλιν μὲ Τρόμον μὰ καὶ μὲ Χαρά.
 Δὲν ξέρουν ποῖα εἶναι ἡ Κοπέλλα ποὺ πρέπει νὰ στοιχια-
 θεῖ. Δὲν τόπε ἡ Μάννα: «Μονάχα ἀπλῶς ἀποπάνω ἀπὸ
 τὰ κεφάλια τους τὰ φτερά τῆς Μοίρας σὰ φτερά ὄρνιθου
 ἀρπακτικοῦ». Μὰ ὅποια κ' ἂν εἶναι θὰ πονέσῃ ὁ Πρωτο-
 μάστορας,—θὰ σωθεῖ, στοχάζονται οἱ Μαστόροι.

Κι ἀκολουθεῖ τὸ intermezzo. Γεμάτο φιλοσοφία λυρική
 γιὰ τοὺς αἰώνιους ἔπους σκοποὺς τῆς ἀνθρώπινης τραγω-
 δίας, ἐγκλείνοντας κ' ὅλη τὴ σκέψιν τοῦ ἔργου. Οἱ Γύφτες
 τῆς Ἀγάτης σὰ λυγμένους ἀπὸ τὴ γλύκα τραγουδοῦν
 τὴν ὁμορφίαν τῆς ἡδονῆς: «Ὅλα τὰ γιοφύρια δὲν ἀξίζουν
 ἓνα φιλὶ ἀπάνω στὸ στόμα», τῆς ἡδονῆς ποὺ ὑπεράνω καὶ
 τοῦ πόνου μεθάει: «Βαθιὰ τὸ ἀλέτρι τῆς ἀγάτης ὀργώνει
 τὰ κορμιά μας κ' ὅλες οἱ πίκρες σ' ἐργονοῦνται, γεννοβο-
 λοῦν, θερίζουν καὶ τρῶνε μας τὴν καρδιά. Καὶ μεῖς πεθαί-
 νομε ἀπὸ τὸν πόνο καὶ σκύφωμε καὶ λέμε: «Λυγρότερο
 πρᾶμα δὲν ὑπάρχει ἀπὸ τὸν ἀπάνω κόσμον». Χορεύοντας
 τραγουδοῦν ὑπέροχα τὸ Φιλὶ οἱ Γύφτες τῆς Ἀγάτης· ἐνῶ
 οἱ Κοπέλλες ξαφνιασμένες καὶ κόκινες ὑμνοῦν τὴν ἀγάπην
 τῆς κοινῆς ἀντίληψης· ὅταν τῆς παραστέζει ἡ χάρις τοῦ
 Θεοῦ, κ' οἱ Γύφτες τῆς δουλειᾶς σωριασμένες, αὐστηρά,
 τὸ γιοφύρι τραγουδοῦν: «Τὰ δυνατὰ σου χέρια, Πρωτο-
 μάστορα, ποὺ θένε νὰ μαλάξουν, σάν ἀπαλὸ κερί, οἱ φοῦ-
 χτες τους τὴ Μοῖρα, λιγοθυμοῦν σὰ θυμηθῶντε τὸ σῆμα
 τὸ στηθιδῶν τῆς γλυκειᾶς γλυκειᾶς Γυναικας. Λύσε ἀπὸ τὴ
 μέση σου τὴ ζώνην τῆς ἀρρώστειας. Ἐοὺ δὲν ἦρθες στὴ
 ζωὴ γιὰ νὰ χαρεῖς μονόρθως γιὰ νὰ χτίσεις». Ἡ Αἰώνια
 πάλιν τοῦ βαθύτατου σωστοῦ ἐνάντια ἐστὶν ἡ ἔσχατη τὴν
 ψεύτικη ὅσον κ' ἂν εἶναι μεθυστική· ἔτσι τραγουδοῦνται
 σήμερον οἱ ἄγραφοι ψυχικοὶ νόμοι τῆς ἀρχαίας Τραγω-
 δίας. Καὶ θριαμβευτικὰ τὸ μικρὸ τους ὕμνον τονίζουν οἱ Θε-
 ριστάδες σὲ δυνατὴ ἀντίθεσιν: «Ἀλάφρωσα! Φοβήθηκα
 μὴ στιγμὴ κ' εἶπα: Εἶναι μεγαλήτερος ἀπὸ μένα. Ὅλοι,
 τὸ βλέπω τώρα, σάν τὰ στάχια γέροντες ἀνήμεροι προστὰ
 στὸ δρεπάνι τῆς Μοίρας. Ἡ Μοῖρα περνᾷ ἀπὸ κάτω μας
 καὶ πίσω καὶ προστὰ μας σὰ θάλασσα φουρτουνασμένη
 τὸ μεσονύχτι κ' εἴμαστε βάρκες χωρὶς φῶς, χωρὶς τιμόνι,

χωρίς κουνιά». Ίσως και κάποιος τρώμος να υπολανθάνει μέσα στο φτόνο γιατί είναι φοβερό κάποιος το χέρι της Άνγκης σαν κι' αυτούς να μη προσκυνάει, δική του Μοίρα πλάθοντας. Όλοι πρέπει να είναι τιποτένιοι.

Κλαίνει οι γυναίκες γιατί ή κάθε μία φοβάται μη τόν έαυτο της υποψιαστούν κι' όσο σωπαίνει ο Πρωτομάστορας ζητούν τουλάχιστον Αὐτόν να θυσιάσουν' άνωφέλευτα για τὸ γιοφύρι, μὰ τί τούς μέλει; Ἀς ὁμολογήσει τὴν Ἀγάπη του κ' ἄς σώσει τὴ Ζωή του· δὲ νιώθουν κἀν πὼς ἓνας Πρωτομάστορας ἂν ὁμολογήσει, θὰ ὁμολογήσει μόνον γιὰ τὸ ὑψώσε το Ἔργο τῆς ζωῆς του. Μόνον οἱ Μαστόροι ἀπειλητικὰ ἀπαιτοῦν τὸ θῦμα νὰ παραδώσει: «Ένας ἀρχηγὸς δὲν ὀρίζεται τὴ ζωὴ του. Ξερῖζωσε τὴν καρδιά σου πὺ τρέμει καὶ ρίξε τὴν στὸν ποταμὸ καὶ πάμε». Μεγαλότρεπα τὰ λόγια τους, ὅμως καὶ πάλι πὺ δραματικὴ θὰ θέλαμε τὴ διαμάχη μεταξὺ Θεριστᾶδων καὶ Μαστόρων.

Οἱχο κανένας δὲν αἰσθάνεται γιὰ τὴ Σμαράγδα ὅταν ὁμολογεῖ. Οἱχο, ὁ ὄχλος; Χαρούμενα γλωσσостρώει τὴν Ὀμορφιά τῆς Ἀγάτης. Λόγια ἄσκημα πὺ ὅμως σύμφωνα συντροφεύουν τὶς ὥρατες πράξεις. Ὁ οἱχος πάντα χαμηλώνει. Μισημένοι ἀπὸ τοὺς πολλοὺς οἱ Ὁρατοὶ πὺ μεγάλα ζοῦν τὴν ἀτομικὰ τους Ζωή. Πόσες ὁμορφιὲς θὰ χαλνοῦσαν ἂν καθένας εἶχε τὴ δύναμη νὰ τὶς νιώσει. Κλάμματα δὲν πρέπει στὴ Σμαράγδα. Γλωσσοφάγωμα μόνον ἡ Λατρεία. Οἱ Γύφτισες τῆς Ἀγάτης σὲ Συμπάθεια μνημόσυνο ἄξιο τῆς ὑψώνουν: «Τὰ χέρια μου ἐγὼ ἀπλώνω κ' εὐλογῶ τὴ Μοίρα σου, Σμαράγδα. Ἀχ! ἄς εἶτανε καὶ γὼ σὰν καὶ σένα νὰ χαρῶ τὴ Ζωὴ καὶ τὸ Θάνατο». Λατρεία πολὺ ψηλὴ ὑπέρτερης γνώσης τῆς δείχνουν κ' οἱ Μαστόροι μὲ τὴν ἀλύγιστη σκληρότη τους, ἀπαιτοῦν ὅσο κι' ἂν πονάει ἐνῶ τὴ χτίζουν νὰ μὴ τρέμει, μὲ τὸν ὕμνο πὺ μὲ τ' αὐλα φτερά τῆς ἀφοσίωσης στὸ Ἰδανικὸ ἐπιχίθειό τῆς ὑψώνουν Νικητήριον στὸν Πρωτομάστορα. Στὸ ἥρεμό τώρα δεῖλι «πὺ ὅλα τὰ χρυσώνει ἡ δύση τοῦ Ἥλιου» εἰχνοντας τὶς στερνὲς πέτρες, μπροστὰ στὴ συντέλεια τοῦ Μεγάλου, οἱ Θεριστᾶδες, χωρὶς ἐσώτερη ἀξία, γιὰ μιὰ στιγμὴ μόνον, ξεχνοῦν τὸ φτονερὸ μῖσος. Οἱ Δυνατοὶ ὅταν εἶναι νικητὲς ἐπιβάλλονται καὶ στὸν ὄχλο. Κι' ἁρμονισμένον ἄντηχει ἴδια στὸ ἀποθέωμα τῆς ἀφάνταστης νίκης τὸ ἀλλάλαγμα τῶν δύο χορῶν μέσ' στὰ τέφρα καὶ μέσ' στὶς καστανιέτες: «Γιὰ σου, χαρά σου, Πρωτομάστορα».

Ἀνάσταση νεκρῶν σὲ καινούρια ζωὴ ἀναζητᾷ πάντα ὁ Ψηλορείτης. Στὸν Προφήτη πὺ δραματικὰ εἰρή σχορποῦσε στὸ ἀρχαῖο κοιτὸ, ὅταν μ' ὅλη τὴν Πεποίθηση πίστευε σ' αὐτόν, καὶ πὺ συγκινητοὺς σήμερα μᾶς ἀφίνει γιατί δὲν τὸν βλέπομε ζωντανὸ στὴν ψυχὴ μας, ἔδωσε τὴ ζωτικότη πὺ μπορεῖ καὶ πάλι τραγικὰ νὰ μᾶς ἐξάψει, τὴν ἐπιστημονικὴ Ἀλήθεια. Ἀναζωντάνεψε ὅχι μόνον τὴ μοναδικὰ σκητὴ τοῦ Τιτρεσία μὰ καὶ τὴν ἐντύπωση πὺ προξενῶσε. Ἡ Μάννα του, γιὰ μὲ κάτασπρα μαλλιά ἑαγριμένη κ' ἐπιβλητικὴ γεροκρατούμενη ἀπὸ ἓνα κοριτσάκι χλωμό—ἡ ἑξωτερικὴ μορφὴ μένει ἴδια ἡ ἀρχαία συναρπαχτικὴ ἄς μὴ τὸ νιώθουν οἱ Θεριστᾶδες, τὸ νιώθουν οἱ Μορφωμένοι μαζὴ μὲ τὸν ποιητὴ—ἡ Μάννα του δὲν εἶναι πιά μάγισσα. Τ' ἀστέρια καὶ τὰ βοτάνια ἀπόκρυφα δὲν τῆς φανερώνουν. Δὲν ἔχει τίποτε τὸ Θρυλικό, στ' Ἀνθρώπινα στηρίζεται «ὁ Πόνος τῆς δασκάλεψε τὰ μυστικὰ τῆς Ζωῆς» καὶ μέσα μας ἀληθινὰ ἀντηχοῦν τὰ λόγια τῆς πλεγμένα καὶ μὲ τὴ δράση τῆς ὅλης Τραγωδίας. Τραγικὴ ἔχει δίκιο ἐναντὶ στὸν βα-

θυστόχαστο ἀδυνατισμένο τώρα Πρωτομάστορα, ἔχει τὴ Δύναμη τὸ ἱερεῖ του νὰ δεῖ καὶ νὰ τοῦ τὸ πεί. Καὶ δὲν εἶναι ὑπεράνθρωπη. Ἡ ψυχὴ τῆς εἶδε τόσον πόνο ὥστε νὰ μὴ βλέπει πιά τ' ἀνωφέλετο τοῦ νὰ λυπούμαστε, τὴν ἀδιαφορία γιὰ τὸν Καημὸ πὺ αἰστανόμαστε πάντα στὴν ἀρχὴ ὅταν ὑψωθοῦμε, γύρισε στὴ Συμπάθεια γιατί ἔξερει πὼς ὅσο κοινοτυπικὸ κι' ἂν εἶναι νὰ ζεῖ κανεῖς, ὅσο κι' ἂν εἶναι ὁ μόνος δυνατὸς Σκοπὸς ἡ ὑπέρτερη Ὀμορφιά τοῦ Ἐγῶ, μένει πάντα ἀναπάντεχος, φοιχτὰ ὀδυνηρὸς μ' ὅλη τὴν Ὀμορφιά του ὁ Πόνος, κ' ἡ Θυσία, γιὰ κείνον πὺ πονάει. Στὸ ἀνώτερο Χρέος ὑπακούει ἀλλὰ τὴν καταδίκη τῆς Σμαράγδας μόνον μὲ πικρότατη θλίψη τὴν ἀφίνει νὰ μαντευτεῖ. Δὲν τὴν ὀνομάζει ἐκείνη μόνον ὅτι ζητάει ὁ ποταμὸς, τὴν πλανεύτρα γυναῖκα μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ φανερώσει. Μὰ πὺ εἶναι; τὴν Ἀγάτη του ὁ ἴδιος ὁ Πρωτομάστορας εἶναι ἀναγκασμένος νὰ τὴν ὁμολογήσει. Γιὰ τὴν προσθέτει ὁ Ποιητὴς: Ἡ μονάχη ἡ Γυναῖκα; Χαλνὰ τὴν ὑπέρροχη σύλληψη, ὑπέρροχη ὅχι μόνον γιὰ τὸ δραματικὸ ἐνδιαφέρον πὺ δυνατότερο ἀμέσως συναρπάζει μὰ καὶ γιὰ τὴν ἀλήθεια τῆς φιλοσοφικῆς Σκέψης: Γιὰ νᾶχει ἀξία πρέπει μὲ τὴ δικαί του τὴ Θέληση νὰ γίνεῖ ὁ σκοτωμὸς». Δύναμη ἔχει μονάχα ὅτι πλάθεται θεληματικὰ στὰ βάθια τοῦ Ἐἵναι. «Πρωτομάστορα, σκίσε τὰ στήθια σου καὶ βγάλε τὴν καρδιά σου καὶ βάλε τὴν θεμέλιον στὸ γιοφύρι ἃ θὲς νὰ στεριώσεις. Τίποτε ἄλλο δὲν ἔχω νὰ σοῦ πῶ». Καὶ φεύγει ἡ Μάννα περήφανη, σκληρὴ καὶ στὸν ἑαυτὸ τῆς. Εἶναι τόσο βαρὺ κάποτε ἀλύγιστα νὰ ὑποφέρει κανεῖς τὴ Γνώση τῶν μυστικῶν τῆς Ζωῆς! Καὶ φεύγοντας τὴν ἀκολουθεῖ ἡ βαθύτατη συγκίνηση πὺ ξύπνησε ἡ νεώτερη ἀνάσταση τοῦ ἀρχαίου Προφήτη. Τίποτε ἄλλο δὲν ἔχει νὰ μᾶς πεί.

Πολὺ λιγότερο ὁμορφὴ ἂν καὶ δραματικὴ ἴσως μὲ κάποια ἀτομικὴ δύναμη εἶναι ἡ μορφὴ τοῦ Ἀρχοντα. Ὁχλοκρατικὰ δραματικὴ. Στοὺς πολλοὺς θὰ ἀρῆσει, σὲ κείνους πὺ συγκινοῦνται, φτάνει νὰ δοῦν ἓναν Ἀρχοντα στὴ σκητῇ, πὺ συγκινοῦνται ἀπ' ὅλη τὴ στομφώδη ἀψυχή μεγαλοπρέπειαν. Τὰ συναισθήματα πὺ σπάνια παρουσιάζονται, πὺ ἴσως ποτὲ δὲν αἰστανθήκαμε μὲς οἱ ἴδιοι, μποροῦν ἴσως νὰ μᾶς συγκλονίσουν ἀλλὰ μόνον τὴν πρώτη φορὰ πὺ πρωτότυπα θὰ τὰ ξετυλίξει μπροστὰ μας ὁ Ποιητὴς, ἔπειτα ἀμέσως στὴν ἐπανάληψη ἀφύσικα καὶ βιασμένα μᾶς φαίνονται. Μόνον ὅτι στὸ βάθος εἶναι γενικὰ καὶ ἀδιάκοπα ζωντανὸ μέσα μας ἄς τὸ ἐξάπτει καὶ σ' ὑπερβολικὴ Ὀμορφιά ὁ Ποιητὴς μὲ τὴν ἀνώτερη, ξελεπτιομένη διανοητικότη. Δὲν αἰστανόμαστε διζὴ μας τὴν πᾶλη στὴν καρδιά τοῦ Ἀρχοντα ἴσως γιατί δὲν τὴν ἐπλάσε μεγάλῃ ὁ Ψηλορείτης, ἴσως γιατί μένει ὁ Ἀρχοντας ἔξενος ἀπὸ ὅλο τὸ ψυχικὸ σύμβολο, πολὺ περισσότερο ὅμως γιατί εἶναι δύσκολο νὰ φαντασθοῦμε νὰ ζήσουμε μ' ἓναν πατέρα καταδικάζοντας χωρὶς νὰ τὸ ξέρει σὲ θάνατο τὸ ἴδιο τὸ παιδί του. Σήμερα τὶς ἐνωθεὲς διαμάχες πολὺ περισσότερο ζητοῦμε. Πρὶν προφτάσει νὰ μᾶς συγκινήσει θύμησης ἀρχαίων Ἡρώων ξυπνάει, Ἡρώων πεθαμένων μέσα μας. Εἶναι ὁ Ἀρχοντας ὁ καλὸς πὺ γιὰ τὸ λαὸ του τὸ γιοφύρι θέλησε, γιὰ νὰ περνοδιαβαίνουν ἡσυχὸι ἀποπᾶνω ἀπὸ τὸ ποτάμι τὸ νικημένο. Κι' ὅταν στέγιο τὸ νομίζει, στὸν Πρωτομάστορα ὅτι θέλει νὰ τοῦ ζητήσει μ' εὐγνωμοσύνη θὰ τοῦ τὸ χαρίσει. Μ' ἔξοδα δικὰ μου ὅσο μεγάλο σπῖτι θὰ σοῦ χτίζω». Ὁμως μόλις τὸ γιοφύρι νὰ γεμευτεῖ βλέπει, στὰ πρῶτα λόγια τῆς Μάννας δοκίμει τὴ Γυναῖκα πὺ ἀγαπᾷ ὁ Πρω-

τομίστορας στο θάνατο να παραδώσει για να σώσει την πολίτεια του. ΟΙχτο άδικο για την αντίληψη του όχλου δεν έχει δικαίωμα να αιστανθεί. "Αν άρνηθεί ο Πρωτόμίστορας να όμολογήσει, τόν ίδιο θα θάψουν ίσως κι' ο Πόνος τόν άναγκάσει να μιλήσει : « Καλείτερα να σκοτωθεί ένας και να σωθούν χιλιάδες. Χαρά σέ κείνον που για ένα λαό όλόκληρο πεθαίνει ». Ίσως και χαρά στις χιλιάδες που ζουν και πεθαίνουν για να πλαστεί ο Ξεχωριστός . . . άλλ' άνώτερη Σκέψη δεν έχει καμιά. Λόγους και σύμβολα δεν εξετάζει. Είναι "Αρχοντας. Αυτό μόνο ξέρει : « Και τὸ κακὸ πού ένα φυλλαράκι μόνο άβλαβο είναι στα στήθια του καθενοῦ σας δέντρο γίνεται μέσα στα στήθια τὰ δικὰ μου και φουντώνει και ρίχνει άπλοκαμους τις ρίζες και τρώει μου όλα τ' άσωθικά... » Στην όμιλία του με τὴ Μάννα ίσως να είναι πιο ψυχικά ψηλός από τόν όχλο αλλά βέβαια όχι στοχαστικά. Κι' όρκίζεται τὸ θῦμα να παραδώσει, μαζεύει όλες τις κοπέλλες για να βρεθεί ή φταιχτρα, ή νύχτα δεν πρέπει να τούς βρει χωρίς τὸ σκοτωμό, τ' όρκίζεται στο κεφάλι τῆς Σμαράγδας. Σκηνή άπερίγραφτης τραγικῆς ειρωνείας για τὴν άρχαίότη που όμως σήμερα πλαστή μᾶς χτυπᾷ και μ' αντίπαθεια τὴν άκούμε. Κ' έπιμένει με μακρυνά, κουραστική επανάληψη: « Όποιος από σᾶς τὴ γνωρίζει, τὸ κρίμα του λαοῦ να είναι στο κεφάλι του άπάνω και στο κεφάλι τῶν παιδιῶν του, βουνὸ κατάρα ἂ δεν τὴν μαρτυρήσει. Όποια θέλει ἂς είναι κι' άδερφή ». Τὸ νόημα τῶν λόγων του τελευταίος άπ' όλους τὸ νιώθει όταν όλοφάνερα όμολογεῖ ή Σμαράγδα. Τὴν "Αλήθεια της. "Ο πατέρας δὲ θέλει, δὲ μπορεί ακόμα να τὸ πιστέψει, κι' όταν όλα και τ' άφάνταστα από τὸ στόμα της άκούει, στα χείλια του άνβαίνει γεμάτη άγωνία ή παρασχηματικά όμορφη φωνή : « Παιδί μου λυτήσου με. Πῆς πῶς δεν είναι "Αλήθεια. Πῆς πῶς είναι όνειρο φρικτὸ που βλέπω ». Κ' ή κραυγή του τώρα για πρώτη φορά στην καρδιά μας άντηχεί γιατί έναν Πόνο κλείνει μέσα της. "Αλήθεια έχουν και τὰ λόγια του όταν άμέσως ύστερα βαριά τὴν καταριέται : « Πελέκι πιο βαρὺ άπ' ὅλο τὸ γιοφύρι ή κατάρα μου άπάνω σου, Σμαράγδα », όμως έπιμένει, κ' είναι τόσα πολλά, τόσο πολὺ με στόμφο κοινότητα τὰ λόγια του που κάθε συντονισμό χαλνούν. Μιά ἄσχημα αισθανόμαστε που μᾶς πληγώνει. Ρητορική, « truquée » για θεατρική εντύπωση, κ' ή συγγνώμη τὴν τελευταία στιγμή που στὸν ένταφιασμό τὴν τρανοῦν. "Εξωτερικές, έξεζητημένες κινήσεις που κλάμματα μικρὰ στ' άνωθο κοινὸ φέρουν, χαρακτήρας άσχετος με τὸ "Εργο. Γιατί, γιατί να χαμηλώνει ὁ Ποιητής ;

(Άκολουθεῖ)

ΑΛΚΗΣ ΘΡΥΛΟΣ

Υ. Γ. "Η άλληλοδιάδοχη ποικιλία κι' άλλαγή ρυθμῶν και μέτρων τῶν άρχαίων χορικῶν δεν μπορεί να θεωρηθεῖ ἂν όχι ἴδια ὁ σημερινὸς ελεύτερος στίχος τουλάχιστο σά δυνατή προηγήσή του ;

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

— Στο χορικὸ τῆς "Ιφιγένειας που τυπώσαμε στὴν 20 σελίδα, ὁ πέμτος στίχος πρέπει να διορθωθεῖ έτσι :

Τὰ πέλαι' αντίλαλσαν και τάντρα τῶν κυμάτων,

γιατί έτσι τονέ θέλει ὁ ποιητής.

— Μεγάλη επιτυχία ή έσπερίδα του άκούραστου Σιγάλα τὴν Τρίτη βράδι στὸν « Παργασό ». Κόσμος πολὺς και διαλεχτὸ πρόγραμμα.

— Στο ερχόμενο φύλλο θα τυπώσουμε ένα καινούριο δῆγμα του Δημοστ. Βουτυρά : « Και κανένα καλό! »

ΓΙΑΝΝΙΩΤΙΚΑ

ΣΤΟ ΜΙΝΑΡΕ

Πάνου στο μιναρέ, μέσα στα οὐράνια,
« Λά ἰλὰ ἰλὰ » Τουρκόπουλο λαλάει,—
στο μιναρέ που ή τόση περηφάνεια
του κόπη ως ή κορφή του έπесе, πάει.—
Κ' ή φωνούλα τραβάει και πάει να σβύση
στα οὐράνια, όπου ή Νοτιά μοιρολογάει
κι' όπου γνέφια πηχτά τᾶχουν μαυρίζει.

Καθένας όπου έπέρασε ή καρδιά του
φράχτες με βατσουνιές θα ξεχωρίση
πῶς κρύβει τὸ Τουρκόπουλο βαθειά του
τὰ οὐράνια σκοτεινά και βουρκωμένα
και μοιάζει τὰ συντρίμια που άποκάτου
στο μιναρέ είναι ακόμα σκορπισμένα
κι' άπόξ' άπ' τὸ τζαμί, στούς τάφους γύρα . . .

Δυό γλυκά χανουμάκια, τυλιγμένα
σὲ μαῦρα ρούχα και γιομάτα μῦρα,
διαβαίνουν κ' ή στράτα, λές, άνθίζει.
Μὰ άκούνε τὴ φωνή κι' οὐράνια λύρα
τούς φαίνεται. Και κάτι ψιθυρίζει
μιά 'πὸ τις δυὸ κατάκαρδα θλιμμένη.
Σὰ « σεβντά », σὰν « καρδούλα » όνοματίζει . . .
Κι' ὁλοένα τὸ ζευγάρι και μακραίνει.

Δὲ βλέπει τὸ Τουρκάκι. Μὲς στο θεῖο
τὸ σύγνεφο τῆς δέησης πάντα μένει.
Και κάτω ὁ γέρο-χόντζιας σ' άλλους δυὸ
δηγιέται πῶς εγράφτηκε να πέση
τοῦ μιναρέ ή κορφή—κακὸ σημείο—
λίγο προτοῦ τ' άρχοντικὸ τὸ φέσι
να πέση από τῆς άνεσῆς του τὸ ὕψη.
Κυττάει τὸ μιναρέ και μὲς στὴ μέση
λέει : « Μ' άνάγκη στὴ ζωὴ μας εἶν' ή θλίψη ».

Γιάννενα. Σεπτέμβρης-Δεκέμβρης 1915.

ΦΩΤΟΣ ΓΙΟΦΥΛΛΗΣ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΗΛΕΚΤΡΑ τραγωδία Ούγκο φόν "Οφμαννσταλ, μετάφραση Κ. Χατζόπουλου (δρ. 1,50). Είδαμε στις βιτρίνες τῶν βιβλιοπωλείων τὸ καινούριο βιβλίο του κ. Χατζόπουλου και με χαρὰ άκούσαμε πῶς σὲ λίγο βγαίνει σὲ βιβλίο κι' ὁ Φάουστ του Γκαίτε. Όσοι θαμάσανε τὴν τραγωδία του "Οφμαννσταλ στὸ θέατρο που παίχτηκε τόσες φορές, μ' επιτυχία μοναδική, θα θελήσουν τώρα ναποχήσουν και τὸ ἀληθινὰ όμορφοτυπωμένο βιβλίο. Όσο για τὸ « Φαουστ », ή μετάφραση του κ. Χατζόπουλου θαποστρατέψει όλες τις ὡς τόσα μακαρονίστικες μεταφράσεις του έργου ποῦχουνε βγει και θα μᾶς δώσει αὐτούσιο τὸ ἀριστοῦργημα του Γκαίτε.

Η έκδοτικὴ εταιρία « ΤΑ ΕΡΓΑ », που επιμελητής της είναι ὁ Ν. Ποριώτης, έβγαλε τὸ 2ο ἀριθμὸ της με τὸ « Σὰν τὰ φύλλα » του Ίωσήφ Τζιακόζα, μεταφρασμένο από τὸ Ν. Ποριώτη (δρ. 1). Κάθε σύσταση για μετάφραση του Ποριώτη είναι περιττή. Τρίτο βιβλίο « Τὰ έργα » θα βγάλουν τὴν « Τρισεύγενη » του Κωστή Παλαμά.

Η έκδοτικὴ εταιρία « ΑΓΚΥΡΑ » έβγαλε τὴ « Μανὸν Λε σκὸ » του Άββᾶ Πρεβό. Πουλιέται δρ. 2.10 στὸ « Ακαδημαϊκὸ βιβλιοπωλεῖο [δδὸς « Ακαδημίας 40] όπου πουλιούνται κι' όλα τὰ παραπάνω βιβλία. "Αλλα βιβλία καινούρια τῆς « Αγκύρας ». « Οἱ θεοὶ διψοῦν » του Άνατόλ Φράνς (δρ. 2 30), « Κλεοπάτρα » Τ. Άμπελά (δρ. 1.80). « Η ζωὴ τῶν μελισσῶν » Μαίτερλιγκ (δρ. 2) και « Οἱ τέσσερις διαβόλοι » (δρ. 1.70).